
AVUI COMENTEM

Llibres

Revista Catalana de Psicoanàlisi, Vol. XXXIV/2

ATTACKS ON LINKING REVISITED: A NEW LOOK AT BION'S WORK

CATALINA BRONSTEIN i EDNA O'SHAUGHNESSY, eds.

Londres, Karnac Books, 2017, 186 p.

Aquest llibre forma part de la sèrie “*Psychoanalytic classics revisited*”, del Comitè de Publicacions de la IPA. Aquesta sèrie té per objectiu fer arribar als psicoanalistes i a altres estudiosos una reinterpretació dels clàssics psicoanalítics per part de col·legues acreditats de diferents enfocaments teòrics, a la llum dels desenvolupaments més recents en la psicoanàlisi contemporània.

Amb la ràpida difusió de la psicoanàlisi a l'Europa de l'Est i a l'Àsia, hi ha més demanda de cultura psicoanalítica i de recerca dels clàssics que han deixat empremta: els clàssics que estimulen pensament psicoanalític de manera creativa i antidogmàtica i que continuen essent punts de referència per a teòrics i clínics, independentment de les opinions personals i enfocaments de cadascun d'ells.

Bronstein, a la introducció, emmarca el concepte i en rastreja el marc referencial a partir dels escrits de 1950-1962 sobre psicosis, desenvolupats posteriorment a “*Second Thoughts*”. En aquest conjunt és palès el particular interès de Bion per l'actitud del pacient envers la realitat (interna i externa) i

la distinció que fa entre els mitjans que usa per tal d'evadir-la o bé modificar-la. Bronstein cita alguns passatges que mostren el creixent interès de Bion per la noció "d'atacs al vincle" en conjunció amb el desenvolupament de la capacitat per pensar.

Al seu treball "*Attacks on Linking*" (reproduït en la seva totalitat, al principi del llibre), Bion planteja que el pensament consisteix a establir vincles; aquests vincles tenen el seu origen en l'emoció i comencen a nivell preverbal com a percepcions concretes de la nostra relació amb els altres, en el món extern i en el món intern. Els atacs a les funcions d'establir vincles representen atacs al pensament en relació amb el significat de la nostra capacitat de relacionar-nos. El terror i l'odi a la realitat porten no tan sols a atacar el món extern i els objectes, sinó també la nostra capacitat d'experimentar la realitat. El psicòtic (i la part psicòtica en tots nosaltres) ataca les capacitats de pensar, de sentir i d'estimar perquè cada una d'elles ens vincula amb allò temut i odiat. Anihilem la pròpia capacitat d'experimentar perquè la vivim com la causa originària del problema. Aquest enfocament ha suposat un canvi radical en el treball clínic, en passar el focus des de la recuperació del reprimint fins a la reparació de les capacitats danyades o poc desenvolupades. La seva influència ha estat tan estesa que fa que s'hagi de revisar periòdicament amb dues qüestions presents: d'on parteix i cap a on va.

Aquest treball es pot entendre com un punt d'inflexió en l'obra de Bion, que d'una banda es considera com la culminació de les seves contribucions kleinianes a la comprensió i el tractament de les psicosis i la vida mental primitiva i, de l'altra, com un punt d'inflexió clau pel que fa a les seves idees originals posteriors en relació amb la identificació projectiva, el funcionament intersubjectiu i el desenvolupament de la ment primitiva.

És notable el fet que, en unes quantes pàgines, Bion aconsegueix pràcticament implicar totes les qüestions centrals en el discurs psicoanalític contemporani: la influència etiològica de la fantasia i l'experiència interpersonal, la centralitat de la interpretació, el paper de la destructivitat innata, la fallida de l'entorn en la constitució de les relacions d'objecte i de les capacitats psíquiques i el paper de l'analista a l'hora de modelar el curs del tractament.

Per la manera com està escrit i perquè forma part d'una sèrie de treballs sobre les psicosis, el plantejament és més suggeridor que no pas conclouent. La pluralitat de perspectives plantejades en aquest volum pels diferents autors és una prova no només de la profunditat de la recerca de Bion, sinó també de la seva no-saturació. Blass i Ferro destaquen l'ambigüitat d'aquestes formulacions i el seu potencial inherent.

Bion considera la relació entre les impressions (sensorials) dels objectes una matriu primitiva d'ideografies a partir de la qual sorgeix el pensament, i que conté vincles entre una ideografia i l'altra. En aquesta línia, al capítol cinquè,

Elías i Elizabeth da Rocha Barros exploraran aquestes formes primàries de representació mental de les experiències emocionals, o “pictogrames afectius” usats posteriorment per a la creació de pensaments. Per mitjà d’un curós procés de recerca del somni d’una pacient, en el context d’una sessió, mostren les imatges oníriques com a “nuclis de significat”, unes primeres formes simbòliques que “existeixen virtualment en els vincles” i que és probable que es posin de manifest si es desvetllen experiències emocionals en l’experiència intersubjectiva amb l’analista. Però també poden ser evacuades o escindides i el seu desenvolupament quedar obstaculitzat.

Al capítol vuitè, O’Shaughnessy també aborda el deteriorament simbòlic: l’ús d’equacions simbòliques que atribueix a la pulsio de mort, i que porta a la dissolució de les unitats de pensament i a la destrucció de la vitalitat en la ment del pacient.

Tot i que no és una de les autores que participen al llibre, és pertinent mencionar Anne Álvarez, que considera que Bion té dues posicions aparentment diferents pel que fa a les fallides en la vinculació: una es refereix a l’efecte dels atacs destructius sobre el propi pensament per part del pacient, i l’altra, a la idea de dèficit de vinculació. Les incapacitats de pensar ¿deriven d’atacs al vincle o també es pot suposar un dèficit en aquesta capacitat? En aquesta línia, al capítol quart, Vermote destaca la fallida de la identificació projectiva normal amb l’objecte primari que Ferro també comentarà en el capítol novè.

Ferro situa la versió original de 1959 en un context biogràfic del pensament de l’autor i afirma que capta un moment en el qual Bion passa per un “canvi catastròfic” quan, a partir de les seves teories conegudes que li donen seguretat, s’encara amb les que està desenvolupant i que el turmenten per la intuïció incipient de la influència de “l’altre” (mare, analista, etc.) en la dinàmica dels atacs que descriu.

Blass veu les coses diferents i les interpreta més aviat en el marc tradicional. Considera i entén *els atacs al vincle* com fantasies destructives que expressen desitjos de destruir la pròpia ment, i el rol de l’analista és el d’interpretar aquestes fantasies. És a dir, remarca continuïtat en comptes de trencament, una perspectiva que es posa de manifest al títol del seu treball “Bion com a kleinià”, que, per tant, el situa en una estructura més tradicional.

Vermote se situa en un terreny entremig. Comença resumint-ne les idees nuclears i després explora el treball a la llum d’alguns conceptes posteriors. Comenta la tècnica del moment reflectida en el material clínic i observa la relació entre l’objecte obstructiu i la fantasia omnipotent en les psicosis. Contraposa les idees d’aquest treball afins a la noció posterior de transformacions en K (pensar, processar les experiències mentalment) amb les transformacions en O, on Bion considerarà la comprensió racional com un obstacle per “intuir patrons o conjuncions constants”. Desenvolupa el

suggeriment de Bion que els atacs al vincle poden ser comunicatius més que no pas simplement destructius, i considera que s'originen com a resposta a unes experiències primàries en les quals s'ha obstaculitzat l'ús de la identificació projectiva. La responsabilitat pot passar a ser del mateix analista, que és possible que no sigui prou receptiu a la identificació projectiva.

Ferro aprofundeix aquest aspecte. En la seva formulació, la destructivitat primària (inspirada en Freud però que segurament Vermote anomenaria preconcepció kleiniana) es dissipa com a força dinàmica i és substituïda per la idea d'oclusions en el camp. A diferència de Blass, està poc interessat en les fantasies intrapsíquiques i considera que s'originen com a resposta a experiències primàries a les quals s'ha negat l'ús de la identificació projectiva. Aquestes experiències es repeteixen en el tractament, *no* en la fantasia sinó com a realitats interpersonals. Pot ser que la ment de l'analista no sigui prou receptiva a les identificacions projectives. Ferro ho atribueix a "una mena de vaginisme mental" o a... una oclusió deguda a l'ansietat excessiva ja present en la ment de l'altre.

Igual que Ferro, Britton, també afi a Vermote, situa l'alteritat en un primer pla. Segons ell, el problema és l'altre i no tan sols la ment del pacient. Tanmateix, per a ell, la fallida de l'objecte no és el que ocupa el centre de l'escena, sinó que més aviat es tracta del que aquest autor caracteritza de reacció al·lèrgica del pacient a l'alteritat: prefereix considerar el trencament amb la realitat (i amb ell, aquelles capacitats psíquiques que fan possible la relació amb aquesta realitat) com a "desconnexió" més que com a atac, i així deixa obert el camí a la força que la motiva. Amb això, Britton dirigeix l'atenció clínica de l'analista en un sentit i la seva conclusió és que "cal mostrar repetidament la por que té el pacient que l'associació lliure i el reconeixement de l'amor de transferència el portarien a la bogeria".

Blass, Ferro, Britton i Vermote fan una lectura profundament compromesa. Cada un d'ells, apassionat i intensament impregnat del pensament de Bion, cita acuradament el text original per tal de provar les seves afirmacions acompanyant-les de material clínic il·lustratiu.

Crida l'atenció el fet que un treball pugui ser llegit de tantes maneres diferents i com aquestes lectures porten a diferents maneres de treballar i de comprendre el treball que estem fent.

Queda un punt que exigeix una discussió i que Bion no aborda: la intensa contratransferència que aquestes situacions desvetllen en l'analista. Al llibre, diversos autors destaquen la inevitable reverberació contratransferencial als atacs que Bion descriu. Alguns d'ells, com Nemas i Horowitz, assenyalen en diversos passatges de les vinyetes clíniques que presenten la càrrega extenuant o bé els esforços de l'analista per rescatar la pròpia ment del pessimisme, de la desesperació i de la devastació. Anzieu-Premmereur és qui remarca més emfàticament que els atacs del pacient s'adrecen tant a l'objecte

(analista) com a la pròpia ment del pacient. Cada un d'ells usa hàbilment les idees de Bion per navegar a través dels perills d'implicar-se en el treball amb pacients entregats a atacar les seves connexions amb el món dels objectes.

Finalment, en totes aquestes qüestions podem trobar una altra manera de pensar pel que fa a la relació entre els atacs del pacient i la contratransferència de l'analista, la qual, en la meua opinió, és força central. És cert que els atacs provoquen unes reaccions intenses, però almenys per a dos dels autors, el contrari també és cert, és a dir, la contratransferència que es desperta en l'analista, pot contribuir a provocar els atacs. Al capítol sisè, Anzieu-Premmereur és força explícita en aquesta qüestió i sosté que “els atacs són reaccions a una contratransferència que impedeix que l'analista sigui receptiu a les projeccions, insensible a les emocions en la relació”. El concepte de “vaginisme mental” de Ferro que comentava abans apunta cap a la mateixa direcció.

L'espai de què disposem no és suficient per comentar la riquesa i l'estímul que representa cada un d'aquests treballs per al pensament. Recomano al possible lector que faci la prova.

Recensió: Antònia Grimalt